

Guido Van den Broek

CARLIER

**Stichter van Petrofina zou zelfmoord geënceneerd hebben om
fortuin te redden**

De strijd om de erfenis van Hector Carlier

Op 7 oktober 2007 op 74-jarige leeftijd stierf Marie-Antoinette Carlier, dochter en laatste telg van de industrieel Hector Carlier. Marie-Antoinette laat een bijna onmetelijk fortuin na en geen directe nazaten. Dat fortuin kan ruw geschat worden op ruim 200 miljoen euro. Met het overlijden van Marie-Antoinette brandde de strijd los om de erfenis. Tegelijk deden opnieuw een aantal geruchten de ronde over de zogenaamde zelfmoord die Hector Carlier op 1 januari 1946 pleegde. Het is waarschijnlijk dat een valse overlijdensakte op het gemeentehuis van Kalmthout is afgeleverd.

Marie-Antoinette Carlier toen zij 4 of 5 jaar oud was.

Het fortuin bestaat vooral uit landgoederen in Kalmthout en in Ruchphen en een deel op Wildert in Essen (het domein Van Wijk) en een aantal boerderijen en zelfs een café, Jagersrust op het Schijf. Maar het gros van het fortuin bestond uit aandelen van de bank Fortis en van het oliebedrijf Total, naast

immobiliën in Antwerpen en kunst. De meer dan 1200 ha landbouwgrond en natuurgebied plus de landhuizen maken uiteindelijk amper één vijfde uit van het totale fortuin. Haar vader Hector, medestichter van het oliebedrijf Petrofina in 1920, had dat fortuin vooral tussen de twee wereldoorlogen vergaard en kocht in die periode massaal landgoederen in het noorden van België en in het zuiden van Nederland tot aan de Biesbossen toe.

De herinnering aan Hector Carlier, geboren op 11 juni 1884, in onze contreien is vrijwel volledig vervaagd. Officieel is hij immers nog altijd overleden op nieuwjaarsdag 1946. Tijdens WO-II zat hij met zijn vrouw en drie kinderen vooral in Spanje. Voordien speelde zijn leven als één van België's topindustriëlen, zich vooral af tussen Brussel en Parijs en deels in Marienburg waar hij zijn latere vrouw leerde kennen. Hij ontmoette Amalia Goossens uit Woensdrecht, geboren op 8 februari 1907 in één van de vele 'tehuizen' in Marienburg. Toen ze in verwachting geraakte had hij de moed om met haar te trouwen op 6 augustus 1933 in Dover in Engeland, ver weg van zijn en haar familie. Hij was toen 49 jaar oud, zij 26. Hij was toen reeds eigenaar van uitgestrekte domeinen in Kalmthout, die nu deel uitmaken van het grenspark De Zoom/Kalmthoutse Heide. Hij bezat toen ook bijna alle vruchtbare landbouwgrond in de Biesbossen in Nederland, waar hij drie boerderijen bouwde genaamd naar zijn drie kinderen. Samen met Amalia kreeg hij immers drie kinderen: Marie-Antoinette, de zoon Fernand en dochter Amalia, genoemd naar haar moeder.

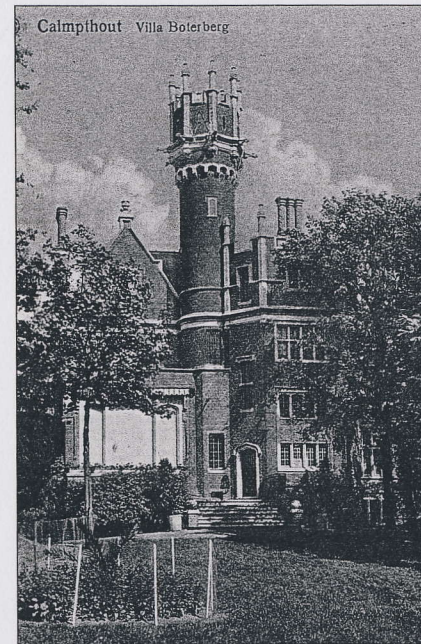

Hector Carlier met zijn vrouw Amalia Goossens.

Na het officiële overlijden van Hector op nieuwjaarsdag 1946 bleven vrouw Amalia en de toen nog drie jonge kinderen op het kasteel aan de Boterbergen vlakbij de Kalmthoutse Heide wonen. Het kasteel was destijds ontworpen door architect Winders, die ook het museum voor Schone Kunsten in Antwerpen heeft getekend. Hoewel ze nauwelijks aan het openbare leven in de Noorderkempen participeerden, waren moeder en kinderen gedurende tientallen jaren herhaaldelijk te zien in de streek. Velen zullen zich hen nog herinneren als een wat zonderling gezelschap, doorgaans sjofel gekleed, zeker niet eigentijds. Ze dronken

soms koffie met gebak op de Kiekenhoeve in Essen en kwamen herhaaldelijk in café Jagersrust tussen Horendonk en Schijf. Dat café was trouwens hun eigendom evenals de omliggende bossen, goed voor bijna 400 hectare. Wie op het kasteel aanklopte, zoals bij voorbeeld kinderen op oudejaarsdag om gelukwensen over te brengen, werd behoorlijk ontvangen.

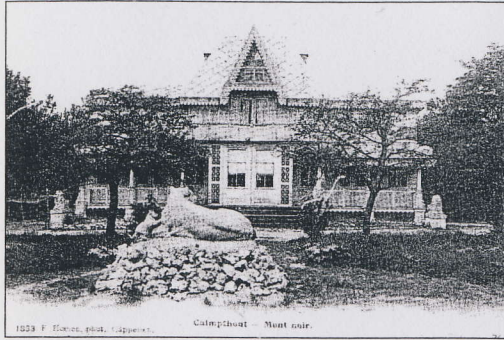
De laatste jaren evenwel werden de meeste bezoekers van het kasteel de Boterberg en van de omliggende domeinen weggehouden, wellicht in opdracht van Amalia Goossens zelf. Over de rol die erfopzichter Pol Nelen daarin de laatste decennia speelde is weinig of niets gekend. Ook voor het beheer van het natuurdomein dat grenst aan de Kalmthoutse Heide, liet de familie en haar directe omgeving geen of nauwelijks inspraak toe tot spijt van talrijke natuurverenigingen. De kring rond Amalia Goossens en haar drie kinderen Carlier bleef decennialang bijzonder klein, wat mensen uit de directe omgeving betreft. Veel geluk straalden ze niet uit. Zoon Ferdinand pleegde in 1986 op 51-jarige leeftijd zelfmoord. Amalia stierf in 2001. De oudste Marie-Antoinette bleef over, maar werd in het voorjaar van 2006 al in een rust- en verzorgingstehuis opgenomen in Ekeren.

Het kasteeltje De Boterberg vóór 1940, toen nog met een torentje.

De enige, die de moeder en de drie dochters in die naoorlogse periode bijna dagelijks direct benaderde, was boer Pol Nelen van Essen Hoek, die als erfopzichter fungeerde. Hij knapte alle huis- en tuinklusjes op en zorgde voor het onderhoud van de bossen. Maar ook rentmeester Louis Leysen en wellicht ook de Antwerpse bankier Philippe de Fossé behoorden tot de kleine kring van vertrouwenspersonen van de familie, zonet de enigen. Bijna alle vroegere vertrouwelingen van het huis Carlier zoals de Kalmthoutse dokter Dirk Van Peel, maar ook klusjesmannen en boswachters verdwenen één voor één van het toneel. Toevallig of niet zijn het de drie overblijvende vertrouwensperso-

nen die volgens het testament als enige private personen het fortuin van Hector Carlier onder elkaar verdelen.

Mont Noir op het domein van Carlier.

Dat testament dat Marie-Antoinette Carlier zeggend heeft nagelaten, maakt gebruik van een interessante en vrij recente fiscale constructie, namelijk het duolegaat. Dat houdt in dat een groot deel van het vermogen, in dit geval de helft, aan een goed doel wordt geschonken, in dit geval aan de Koning Boudewijn-

stichting (KBS), een vzw. De andere helft gaat naar private personen. Maar een duolegaat voorziet ook dat die vzw als bestemming de erfenisrechten betaalt van de private legaten. Concreet wil dit zeggen dat de KBS van de 100 miljoen euro die de vzw toekomt, slechts 25 miljoen euro overhoudt. Dat geld gaat naar een stichting 'Marie-Antoinette Carlier', waarmee projecten voor kinderen worden gefinancierd. De private legaten verdelen de resterende helft netto zonder successierechten. Ze zijn in dit geval financieel beter af dan wanneer ze het totale fortuin zouden geërfd hebben, wegens de zeer hoge successierechten (70%) voor niet-familieleden

Intussen heeft de KBS alle successierechten op de totale erfenis, ongeveer 75 miljoen euro, betaald met het geld dat de verkoop van de aandelen Fortis en Total heeft opgebracht. De KBS heeft de aandelen Fortis nog verkocht net voor dat aandeel totaal instortte op de beurs. Dat successiegeld is naar de Vlaamse begroting gegaan, niet naar de federale.

De wijze waarop het testament is opgesteld, wordt nu betwist door de Braziliaanse familie van wijlen Hector Carlier. Hector Carlier had een broer die al voor WO-II definitief naar Brazilië was vertrokken. De reden is vrij duidelijk. Zowel broer Ferdinand als Hector waren bestuurders van Petrofina. Dat bedrijf werd vlak na WO-II beschuldigd van economische collaboratie met de Duitsers. Hector werd eind 1945 door het Belgische gerecht opgevoerd. Uiteindelijk werd de economische collaboratie niet zo hard aangepakt als aanvankelijk gevreesd, wegens de enorme economische belangen in het land die op het spel stonden. Maar dat kon Hector toen niet weten.

Door zijn officiële dood vrijwaarde Hector zijn fortuin voor zijn directe familie. Dat beheer gebeurde voortaan door zijn vrouw Amalia, die op het kasteel op de Boterberg bleef wonen. Zij breidde het fortuin nog uit met gronden en kunstwerken. 'Er zitten geen schilderijen van Rubens tussen', minimaliseerde advocaat Louis Leysen. Moeder Amalia Goossens was toch een graag geziene gast in het Antwerpse veilinghuis Campo, zodat het wellicht toch om waardevolle stukken zal gaan.

Het kasteeltje De Boterberg.

Hoe hecht de relatie vanaf 1946 nog was met de rest van de familie Carlier is onduidelijk. Rentmeester Ludo Leysen stelde alvast dat de Braziliaanse familie niet meer omkeek naar het zonderlinge kwartet op de Boterberg (GvA 01/12/2007), wat volgens hem zou verklaren waarom Marie-Antoinette ook niets aan de familie van haar vader heeft nagelaten. Vele feiten spreken dit tegen. Zeker is alvast dat die familie een aantal keren na WO-II op bezoek is geweest. Andere bronnen vermelden dat die relatie wel goed was en dat ze ook werd onderhouden.

De Braziliaanse familie betwist de erfenis voor het gerecht. Advocaat Patrick Hoffströssler, verbonden aan de balie in Brussel, beweert dat de erfplater of Marie-Antoinette werd misleid door diegenen die haar direct omringden

en die de hele erfenis in eerste instantie naar zich toe hebben gehaald. De advocaat van de Braziliaanse familie betwist de handelingsbekwaamheid van de erfflater op het ogenblik dat het testament werd opgesteld. Het gaat om een fiscale constructie die Marie-Antoinette nooit kon hebben bedacht, zo stelt Hoffströssler. Die klacht wordt door de rechtbank van eerste aanleg in Antwerpen alvast ernstig genomen. Enkel het gedeelte successierechten werd afgerond door de KBS.

Volgens de advocaat heeft ook de notaris een misleidende verklaring afgelegd ten aanzien van de Braziliaanse familie. Hij deelde die familie mee dat het hele fortuin naar de KBS zou gaan, zonder erbij te vermelden dat het hier om een duolegaat ging. De toekenning van de resterende gelden was bij het ter perse gaan van De Spycker geblokkeerd zowel voor de goederen en gelden in Nederland als die in België. De Braziliaanse familie heeft er geen probleem mee dat een gedeelte van het geld naar de Koning Boudewijn Stichting gaat, enkel tegen de toekenning van de private legaten aan de kleine kring die Marie-Antoinette de laatste jaren omringden. Eind 2008 zochten de twee partijen naar een vergelijk, waarbij een deel ook naar de Braziliaanse familie zou gaan. Grosso modo moeten alle partijen samen ongeveer 125 miljoen euro netto aan gelden, gronden en bezittingen in België en Nederland onder elkaar verdelen. Vraag is of de nazaten van de familie van Amalia Goossens, de vrouw van Hector Carlier, ook geen rechten kan doen gelden.

Hector Carlier, bankier en oliemagnaat

Boeiend en dramatisch. In die adjectieven ligt het leven van Hector Carlier besloten. Op 25 februari 1920 richtte hij als jonge bankier Petrofina op, op 1 januari 1946 pleegde hij officieel zelfmoord in zijn kasteel De Boterbergen in Kalmthout. Nu anderhalf jaar na de dood van zijn dochter Marie-Antoinette komt zijn fortuin onder de hamer en wordt door verscheidene bronnen zijn zelfmoord in twijfel getrokken.

Op zijn 36ste stond Hector Carlier (°11 juni 1884) aan de wieg van wat later het grootste bedrijf ooit in België zou worden, Petrofina, tot het verkocht werd aan de Franse oliegroep Total. Een zoete, late wraak van Frankrijk, zo zal blijken. Maar Hector startte zijn carrière als bankier bij de Banque d'Anvers, eigendom van zijn vader Jean Baptist Ferdinand Carlier en van de Société Générale de Belgique, later de Generale Bank, nadien Fortis, nu de Belgische staat en later dit jaar wellicht BNP-Paribas.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog ging Carlier werken voor minister van Financiën Aloys van de Vyvere in de Belgische noodregering in Le Havre in Frankrijk. Daar leerde hij het belang van het zwarte goud (aardolie) kennen via Van de Vyvere en Emile Franqui. Zij waren toen al actief bezig met de Duitse oliebelangen in Roemenië. Van de Vyvere slaagde erin het sequester op te heffen op Concordia, het Duitse bedrijf met exploitatierechten op Roemeense olievelden.

Op 25 februari 1920 richtte de Antwerpse haute finance Petrofina op met een kapitaal van 50 miljoen Belgische frank. Ze kocht de Duitse Concordia-aandelen voor een spotprijs: 25 miljoen Zwitserse frank. Het was een financiële belegging. De dochters van de Société Générale de Belgique hadden de volstreekte meerderheid met Crédit Mobilier en Banque d'Anvers. Beide vennootschappen werden respectievelijk bestuurd door de broers Fernand en Hector Carlier. Petrofina was het idee van minister Aloys van de Vyvere, Emile Franqui en de broers Carlier, maar ook van de Antwerpse reders Brys en Gylsen. Aloys van de Vyvere zou later uitgroeien tot een Vlaams politiek voorvechter, samen met Frans Van Cauwelaert en Alfons Van de Perre.

De aankoop van de Duitse oliebronnen was een doorn in het oog van Frankrijk. Parijs deed alles om de aankoop ongedaan te maken, maar tevergeefs. Meer dan 75 jaar later kon Frankrijk via Total toch nog beslag leggen op de activa van Petrofina.

Petrofina bloeide open door een reeks allianties en nevenbedrijven zoals de Purfina Company, die de producten van Petrofina en van andere Roemeense olievelden wereldwijd zou verhandelen via Antwerpen als draaischijf. Ook bij Purfina, dat een kapitaal meekreeg van 20 miljoen Belgische frank, daagden dezelfde stichters op, onder wie Van de Vyvere, Carlier en Gylsen. Petrofina floreerde in de jaren dertig en stond aan de top in Europa op oliegebied vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog verspreidde de directie van Petrofina zich. Grootaandeelhouder Hector Carlier trok met zijn jonge gezin naar Spanje. Hun belangrijkste raffinaderij in Duinkerken werd verwoest. Broer Ferdinand was intussen al naar Zuid-Amerika vertrokken.

Na de oorlog werd Petrofina onder sequester geplaatst. Zowel de top van het bedrijf als de stichtende aandeelhouders werden beschuldigd van economische collaboratie met de Duitsers.

Hector zelf zou op 1 januari 1946 zogezegd zelfmoord plegen op zijn kasteel De Boterbergen in Kalmthout. Dokter Zaman, die de overlijdensakte tekende, geeft "angor pectoris" of hartinfarct als doodsoorzaak op. Maar dat wordt nu betwist. Luc Brughmans uit Kalmthout herinnert zich nog altijd een verhaal van zijn vader, die precies in die periode burgemeester was van Kalmthout. Brughmans citeert zijn vader: 'Ik zat achter mijn kabinet en keek op de overlijdensakte van Hector Carlier. Op dat ogenblik kwam Tist Cools (vader van Hilda Cools, de vrouw van Gust Greefs) die op het aangrenzende domein De Greefboerde, binnenvallen. 'Moet ge nu horen Tist, uwen gebuur Hector Carlier heeft gisteren zelfmoord gepleegd'. 'Da's raar' antwoordde Tist. 'Ik heb hem deze morgen nog gezien voor zijn kasteel, springlevend'. Tot daar de overlevering. Aan het verhaal is nooit echt veel geloof gehecht in Kalmthout. Iedereen is er altijd van uitgegaan dat geen enkele dokter een valse overlijdensakte durfde op te stellen. Hebben de vroede vadersen het destijds geweten en wijselijk gezwegen? Niemand zal het ooit weten.

PROVINCIE Antwerpen Bulletin van aangifte der oorzaken van overlijden (Monteur Belg. van 10 Sept. 1898 nr 278)

GEMEENTE Kalmthout De genaamde Carlier Hector Leon is overleden den 1. 1. 46 ten Gure des moeders wijk B n° 106 straat.

Voorname ziekte of toeval (in den register der doodsoorzaken aan te duiden).	<u>Angor pectoris</u>
Ziekte (of toeval) welke de hierboven aangeduide voorgegaan, gevolgd of vergezeld (ingewikkeld) heeft.	-
Oorzaak en duur van het voornamelijk toeval of der voornamelijk ziekte.	<u>maandag.</u>
Beroep van den overleden.	<u>Maatschappij-beheerder.</u>
Aantmerkingen	-

Degeteckening van de tegenwoordige verklaring: 1. 1. 46 Handteeken en hoedanigheid van den verklaarder: J. Zaman
Gemeenteraad - Kalmthout

Overlijdensbericht van Hector Carlier, maar hij zou niet in Kalmthout overleden zijn.
(Bron: Gemeentearchief Kalmthout)

Ook advocaat Patrick Hoffströssler zegt, op basis van informatie van zijn Braziliaanse klanten, formeel dat Hector Carlier nog tot '56 zou geleefd hebben in Brazilië bij zijn broer. Tenslotte is er nog een derde bron uit de nauwe vriendenkring van Hector Carlier voor 1946, die eveneens bevestigt dat hij niet in Kalmthout is gestorven, maar naar Zuid-Amerika is gereisd. Hij zou de zelfmoord enkel geënceneerd hebben om het familiefortuin te redden en was dan naar Argentinië gereisd, een land dat in die tijd openstond voor veel gevluchte Duitsers vlak na WO-II. Deze stelling lijkt erg waarschijnlijk. Een

man die zoveel moeilijke watertjes doorzwommen heeft, pleegt niet zomaar zelfmoord. Het werpt plots ook een heel ander licht op de zaak van het bezoek van de Braziliaanse familie aan het kasteel op de Boterberg. Was Hector er aanvankelijk misschien zelf bij of maakte hij via zijn broer en neefjes cadeau-tjes over? Het verklaart wellicht de hardnekkigheid waarmee de Braziliaanse familie de huidige erfenis betwist. Toch kan de familie deze misleiding van het Belgische gerecht om het familiefortuin te redden, moeilijk inroepen als argument. Het gaat nu om de kinderen en kleinkinderen van Ferdinand, de broer van Hector. Het zijn verwanten in de vierde graad van Marie-Antoinette. Het gaat alleszins niet om verre familie, maar om neven en nichten, die een eerlijke verdeling willen van het fortuin van destijds hun nonkel Hector.

Eén van de drie hoeves in de Biesbossen, van Hector Carlier, die de naam draagt van zijn jongste dochter, Amalia.

Bronnen De TIJD 27/3/2008 'Hector Carlier, bankier en oliemagnaat' (VDB)